

Практичне заняття 2

Основні поняття і загальні положення організації та проведення змагань

План:

1. Загальна характеристика спортивних змагань.
2. Види спортивних змагань.
3. Класифікація спортивних змагань.
4. Регламентація і способи проведення змагань.
5. Способи визначення результату спортивних змагань.
6. Умови змагань, які впливають на змагальну діяльність спортсменів.

1. Спортивні змагання є основною ланкою в системі підготовки спортсменів. Вони спрямовані на максимальну реалізацію духовних і фізичних можливостей людини, групи людей (команди). У них здійснюється не тільки контроль за рівнем підготовленості, змагання виступають найважливішим засобом підвищення тренуваності і спортивної майстерності.

У спортивних змаганнях відбувається максимальна реалізація можливостей спортсменів і команд, зіставлення рівня їхньої підготовленості, досягнення найвищих результатів, перемог, установлення рекордів.

У змаганнях виявляються дієвість організаційних і матеріально-технічних основ підготовки, системи відбору і виховання резерву для олімпійського спорту, кваліфікація тренерських кадрів і ефективність системи підготовки фахівців, рівень спортивної науки й результативність системи науково-методичного і медичного забезпечення підготовки.

Змагання характеризуються наявністю конкуренції між учасниками. При цьому суперництво виникає не тільки між спортсменами і тренерами. У конкурентні відносини вступають олімпійські комітети і національні федерації, організатори системи підготовки спортсменів і керівники команд, науковці, лікарі, фахівці служб забезпечення, фірми-постачальники спортивного інвентарю й устаткування, спортивної форми, тренажерів, діагностичних приладів і інших товарів для спорту, вболівальники.

Конкуренція між спортсменами оцінюється за **об'єктивними** характеристиками змагальних результатів (щільність, рівень); за процесом змагань (їхній рівень, кількість спортсменів, команд одного класу); за умовами змагань (кількість вболівальників, увага преси), а також за **суб'єктивними** характеристиками результатів і процесу змагань (думка спортсменів, фахівців, болільників).

Крім суперництва як форми суперечності обумовлених протилежністю цільових настанов, створюються умови для об'єднання спортсменів і фахівців загальними інтересами – підвищенням авторитету виду спорту, його видовищністю, популярністю, обміном досвіду підготовки і змагальної діяльності, досягненнями в галузі спортивної науки, розробки інвентарю й устаткування.

Спортивні змагання як явище соціального життя підкоряються

основним принципам, що діють у будь-якій людській діяльності (праці, навчанні, мистецтві): гласність, зіставлення результатів і можливостей практичного повторення досвіду.

Гласність гарантується різнобічною інформацією.

Зіставлення результатів забезпечується дією правил змагань, об'єктивними способами реєстрації спортивних досягнень, рівністю умов для всіх, що змагаються.

Можливість практичного повторення досвіду в змаганнях визначається їхньою періодичністю, традиційністю, стабільністю календаря, правилами відбіру і допуску до змагань.

Велике значення змагань як могутнього фактора мобілізації функціональних резервів організму, вдосконалення різних напрямків підготовленості спортсмена – технічної, тактичної, психологічної. Тому змагання розглядаються як один із найбільш ефективних і незамінних засобів підготовки спортсменів.

В системі олімпійського спорту змагання розрізняють за такими критеріями:

- за значенням (підготовчі, відбірні, головні);
- за масштабами (районні, міські, регіональні, континентальні, Олімпійські ігри);
- за завданнями, що вирішуються (контрольні, класифікаційні, відбірні, показові);
- за характером організації (відкриті, закриті, традиційні, матчеві, кубки та ін.);
- за формою заліку (особисті, командні, особисто-командні);
- за віковими категоріями учасників (дитячі, юніорські, для дорослих, для ветеранів);
- за статтю (серед чоловіків чи жінок);
- за професійною орієнтацією учасників (шкільні, студентські та ін.).

2. В. М. Платонов виділяє підготовчі, контрольні, підвідні (модельні), відбірні і головні змагання.

Підготовчі змагання. У цих змаганнях головними завданнями є: вдосконалення раціональної техніки і тактики змагальної діяльності спортсмена, адаптація різних функціональних систем організму до змагальних навантажень, підвищення рівня тренуваності спортсмена, набуття змагального досвіду.

Контрольні змагання дозволяють оцінювати рівень підготовленості спортсмена. У них перевіряються ступінь оволодіння технікою, тактикою, рівень розвитку рухових якостей, психічна готовність до змагальних навантажень. Результати контрольних змагань дають можливість коректувати структуру процесу підготовки. Контрольними можуть бути як спеціальноорганізовані, так і офіційні змагання різного рівня.

Готувальні (модельні) змагання. Найважливішим завданням цих змагань є підведення спортсмена до головних змагань макроциклу, року,

чотириліття. Вони можуть бути як спеціальноорганізовані, так і календарні змагання. Повинні моделювати в цілому чистіше майбутні головні змагання.

Відбіркові змагання проводяться для підбору спортсменів у збірні команди і для визначення команд для змагань більш високого рангу. Відмінною рисою цих змагань є умови відбору: завоювання визначеного місця, що дозволить виступати у вищих змаганнях, підбір спортсменів у збірні команди. Можуть носити як офіційні, так і спеціальноорганізовані форми.

Головні змагання. Ними є ті, в яких спортсмену необхідно показати найвищий результат на цьому етапі спортивного вдосконалення. На цих змаганнях треба виявити повну мобілізацію наявних техніко-тактичних і функціональних можливостей, максимальну націленість на досягнення найвищого результату, найвищий рівень психічної підготовленості.

Кількість стартів, прийнятих спортсменами в змаганнях різних видів, істотно коливається. Найбільша їх кількість приходить на підготовчі, контрольні й готувальні.

3. Спортивні змагання класифікуються як чемпіонати, першості, комплексні, спартакіади, турніри, контрольні, класифікаційні, показові, відбіркові.

Спортивні змагання можуть бути індивідуальними, командними й особисто-командними. У спортивних іграх практично проводяться тільки командні змагання.

4. Спортивні змагання регламентовані спеціальними правилами, специфічними для кожного виду спорту.

Правила змагань визначають: організацію змагань за певним видом спорту; види змагань і способи їхнього проведення; особливості місць змагань, інвентарю й устаткування; склад суддівської колегії, її обов'язки; правила суддівства, правила проведення дій учасників.

У правилах змагань відображається прагнення об'єктивувати різні пункти, максимально зменшити ймовірність впливу зовнішніх факторів на результат змагань. Однак, незважаючи на те, що багато пунктів правил відбивають об'єктивні вимірювані параметри (тривалість гри, перерви тощо), залишається велика кількість пунктів, виконання яких залежить від кваліфікації і сумлінності суддів. У видах спорту, в яких результат може бути визначений за часом, відстанню та ін. вплив суб'єктивних оцінок суддів на підсумки змагань невеликий. Проте в ігрових, спортивних єдиноборствах суб'єктивна оцінка суддів, їхня здатність приймати рішення згідно правилами є вирішальною для об'єктивного розподілу місць.

Документом, що визначає умови проведення конкретних змагань, їхнє правове оформлення, є Положення про змагання. Розробка Положення про змагання і своєчасне розсилання його зацікавленим організаціям покладається на

організаторів змагання.

У більшості видів спорту частими способами проведення змагань є: круговий, отборочно-круговий, змішаний і спосіб прямого вибування.

Круговий спосіб. При проведенні змагань цим способом усі учасники змагань (команда) зустрічаються з усіма суперниками по черзі. Результати зустрічей (перемоги, поразки, нічий, оцінені в очках) враховуються при визначенні порядкового номера, зайнятого спортсменом (командою). Вище місце присуджується спортсмену (команді), що набрала найбільшу суму очок.

Відбірно-круговий спосіб. При проведенні змагань цим способом учасників (команди) попередньо ділять на групи, в яких кожен спортсмен (команда) зустрічається з усіма суперниками відповідної групи. Потім спортсмени (команди), що зайняли кращі місця в групі (у більшості видів спорту 1-3 місця, але не більше 50% учасників попередньої групи) переходять у наступний тур змагань.

Змішаний спосіб. Усі спортсмени (команди) попередньо беруть участь в одному-трьох турах, проведених відбірно-круговим способом. Потім переможці попередніх змагань зустрічаються між собою за жеребкуванням способом прямого вибування. Кількість фіналістів, як і кількість переможців попередніх змагань, визначається Положенням про змагання. Фінальні змагання проводяться круговим способом.

Неупередженість виявлення переможців у змаганнях, проведених змішаним способом, багато в чому залежить від характеру жеребкування. Найбільш об'єктивним є розподіл спортсменів (команд) на попередні групи відповідно до їхньої спортивної кваліфікації, зумовлений результатами попередніх змагань.

Спосіб прямого вибування. У змаганнях, проведених цим способом, учасник (команда) вибуває з подальших змагань. При проведенні змагань способом прямого вибування на результат змагань великий вплив має жеребкування, що може звести у двобої найсильніших і слабких. Тому важливим моментом проведення змагань є поділ учасників за кваліфікацією.

5. Різні види спорту за способом визначення змагального результату можуть бути згруповані в чотири групи:

1. Види з об'єктивно метрично-вимірюваним результатом.

2. Види, у яких результат визначається умовними одиницями (балами, очками), присуджуваними за виконання умовленої програми змагань.

3. Види, в яких спортивний результат визначається кінцевим ефектом або перевагою в умовних одиницях (очках) за виконання дій у варіантних ситуаціях.

4. Комплексні види спорту.

До першої групи відносяться:

- види спорту з відносно постійними умовами змагань (легка атлетика, плавання);

- види спорту з непостійними умовами проведення змагань (лижний

спорт, велосипед).

До другої групи відносяться види спорту, в яких спортивний результат визначається суддями суб'єктивно в умовних одиницях за зовнішнім враженням про точність, складність, красу виконання спортивних вправ (спортивна і художня гімнастика, стрибки у воду).

Третя група представлена трьома підгрупами:

- види спорту, в яких спортивний результат визначається досягнутим кінцевим за встановлений правилами змагань час, який повністю використовується (футбол, баскетбол, гандбол, хокей);

- види спорту, в яких перемога визначається обумовленим кінцевим ефектом, але змагання не обмежені часом їхнього проведення (теніс, настільний теніс, волейбол);

- види спорту, в яких, незважаючи на лімітований правилами час змагального двобою (боротьба, бокс, фехтування), можливе передчасне досягнення перемоги.

Четверта група поєднує комплексні види спорту - сучасне п'ятиборство, біатлон, легкоатлетичне десятиборство.

6. Умови змагань, що впливають на змагальну діяльність спортсменів

До умов, які впливають на змагальну діяльність спортсменів, відносяться: особливості місця проведення змагань; поведінка болільників; обладнання місця проведення змагань; географічне положення місця проведення змагань; характер суддівства, поведінка тренерів.

Особливості місця проведення змагань. Через престижність спорту і гостресуперництво спортсменів місце проведення змагань набуває великого значення. Фактор «свого» і «чужого» поля стає одним із найважливіших при визначенні тактичних завдань в ігрових видах спорту.

Поведінка болільників.

Болільники своєю поведінкою утворюють певне психологічне тло проведення змагань. Реакція болільників впливає на стан спортсмена, тому що утворюється позитивний чи негативний фон проведення змагань.

Обладнання місць проведення змагань і інвентар. При виборі тактики змагання й особливостей безпосередньої підготовки до старту варто враховувати якість покриття (штучне, дерев'яне, природне), час проведення (рано, день, вечір), розклад змагань (звичне, незвичне), характер освітлення (природне, штучне), якість інвентарю, устаткування і допоміжних приміщень (зручне, незручне), відстань спортивної бази від місця проживання, наявність і якість місць відпочинку й умов для відновлення.

Географічні та кліматичні умови. Кліматичні та географічні особливості слід обов'язково враховувати при плануванні змагальної діяльності. Змагання в середньогір'ї вимагають урахування впливу гіпоксії на організм спортсмена. Серйозна увага повинна бути засереднена на необхідності адаптації до умов жару і підвищеної вологості. Тимчасові розбіжності впливають на сталий добовий ритм рухової і вегетативної функцій спортсменів.

Характер

суддівства. Організатори змагань повинні забезпечувати змагання кваліфікованим і об'єктивним суддівством. Однак як і всяка інша людська діяльність, суддівство змагань несе в собі певну частку суб'єктивізму. Звичайно, і кваліфікація суддів буває різною. Але іноді спостерігаються факти явного, зумисного суб'єктивного суддівства змагань. Це особливо стосується суддівства міжнародних змагань суддями, що у своєму ставленні до спорту керуються політичними, ідеологічними чи комерційними переконаннями.

Тому для адекватної побудови плану змагальної діяльності спортсмена (команди) необхідно враховувати склад суддівської колегії, досвід і манеру суддівства окремих суддів.

Поведінка тренерів. Незважаючи на відомі норми поведінки тренерів, спрямованість змагань позначається на характері їхньої поведінки. Дії тренера можна класифікувати як сприяючі, заважаючі та йндиферентні.

Тренери повинні завчасно планувати різні варіанти впливу для зміни змагальних дій спортсменів, не піддаючись емоціям, тому що це може призвести до непередбачуваних ризиків, конфліктних ситуацій, порушення ефективної техніко-тактичної схеми ведення боротьби.

Питання для самоперевірки та контролю знань

1. Яке значення мають змагання у загальній системі спортивної підготовки?
2. Які змагання використовуються у системі спортивної підготовки?
3. . Які основні фактори визначають результат змагальної діяльності?
4. Назвіть основні документи, що необхідні для проведення змагань.
5. З яких пунктів складається Положення про змагання?
6. . Охарактеризуйте основні способи (системи) проведення змагань.

Список використаної літератури:

1. Костюкевич В.М. Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації: Начальний посібник. – Вінниця: «Планер», 2007. – 273 с.
2. Костюкевич В.М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командно-ігрових видів спорту): Начальний посібник. – Вінниця: «Планер», 2014. – 616 с.
3. Медвідь М.М., Попов С.М. Організація та проведення спортивних змагань: Курс лекцій для студентів факультету фізичного виховання. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – 117 с.